

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**Кваліфікаційна робота
бакалавра**

**РИЗИКИ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ**

Виконала: студентка 5-го курсу,
групи 6.2319-ср-з
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
О.А. Дьяченко

Керівник: професор кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
доцент, д.філос.н. Масюк О.П.

Рецензент: завідувач кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
професор, д.філос.н. Бутченко Т.І.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи

_____ Т.І.Бутченко
« _____ » _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

_____ Дьяченко Олександрі Андріївні _____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Ризики соціально-орієнтованої волонтерської діяльності під час військових дій в Україні

керівник роботи Масюк Олег Петрович, д.філос.н., доцент,

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «18» січня 2024 року № 76-с

2. Строк подання студентом роботи 21 травня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи : Брик Я. А., Говорун Н. В., Дементьєв В. В., Лащук О. М., Мельник О. В., Потій О. В., Скитьова Г. С., Тищенко М. П. Школа волонтерів. Київ, 2016. 166 с. ; Горелов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух : світовий досвід та українські громадянські практики. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2015. 36 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Вивчити історичні етапи розвитку волонтерства в Україні. 2. Проаналізувати поняття «ризиків», «соціально орієнтована діяльність», «волонтерство», «військові дії». 3. Ознайомитися з принципами та методами дослідження ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності. 4.Визначити сутність та основні характеристики соціально орієнтованої волонтерської діяльності. 5. Зробити аналіз ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності в умовах воєнних дій. 6. Визначити класифікацію ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності в умовах воєнних дій. 7. Провести характеристику організаційної структури та напрямків діяльності Фонду. 8. Розробити систему управління ризиками для Фонду Сергія Притули. 9. Розробити рекомендації щодо вдосконалення системи управління ризиками на основі аналізу досвіду Фонду Сергія Притули.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
4 рисунки

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Масюк О.П., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	02.02.2024	02.02.2024
Розділ 2	Масюк О. П., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	11.03.2024	11.03.2024
Розділ 3	Масюк О.П., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	03.04.2024	03.04.2024

7. Дата видачі завдання 18 січня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2023	<i>виконано</i>
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2024	<i>виконано</i>
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2024	<i>виконано</i>
4.	I розділ	Лютий 2024	<i>виконано</i>
5.	II розділ	Березень 2024	<i>виконано</i>
6.	III розділ	Квітень 2024	<i>виконано</i>
7.	Систематизація висновків	Травень 2024	<i>виконано</i>
8.	Нормоконтроль	Травень 2024	<i>виконано</i>

Студент О.А. Дьяченко

Керівник роботи О.П. Масюк

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер О.С. Маліновська

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 51 сторінки, 39 позицій у списку літератури, 4 рисунків.

ВОЛОНТЕРСТВО, СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНА ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, ВІЙСЬКОВІ ДІЇ, РИЗИКИ

Мета дослідження: аналіз ризиків соціально-орієнтованої волонтерської діяльності під час військових дій в Україні та розробка рекомендацій щодо їх мінімізації.

Об'єкт дослідження: соціально-орієнтована волонтерська діяльності під час військових дій в Україні.

Предмет дослідження: ризики соціально-орієнтованої волонтерської діяльності в Україні під час війни.

Методи дослідження: аналіз, узагальнення, конкретизація, систематизація, аналіз документів.

Гіпотеза: ефективна система управління ризиками може значно знизити рівень небезпеки для волонтерів та зробити їхню діяльність більш безпечною та результативною.

Висновки: 1. Волонтерська діяльність під час конфлікту несе в собі ризики, включаючи загрози для життя та здоров'я, психологічні та емоційні навантаження, а також можливості шахрайства та взаємодії з вибухонебезпечними об'єктами.

2. Важливо враховувати не лише конкретні види ризиків, але й контекст, у якому вони виникають. Диференціюючи ризики за їхніми основними причинами та наслідками, можна ефективніше розробляти стратегії управління ризиками та вибирати оптимальні заходи безпеки.

3. Для ефективного управління ризиками волонтерської діяльності у воєнний час важливо розробити систему управління ризиками на рівні організаційної структури. Це включає в себе не лише ідентифікацію ризиків, а й розробку стратегій їх управління та впровадження превентивних заходів для запобігання потенційним негативним наслідкам.

SUMMARY

Qualification work consists of 51 pages , 39 items in the list of references, 4 figures.

VOLUNTEERING, SOCIALLY ORIENTED VOLUNTEER ACTIVITY, MILITARY OPERATIONS, RISKS.

Purpose of the study: analyse the risks of socially oriented volunteering during military operations in Ukraine and to develop recommendations for their minimisation.

Object of research: socially oriented volunteer activity during military operations in Ukraine.

Subject of the study: risks of socially oriented volunteering in Ukraine during the war.

Research methods: analysis, generalisation, specification, systematisation, document analysis.

Hypothesis: an effective risk management system can significantly reduce the level of danger for volunteers and make their activities safer and more effective.

Conclusions: 1. Volunteering during conflict carries risks, including threats to life and health, psychological and emotional stress, as well as opportunities for fraud and interaction with explosive ordnance.

2. It is important to consider not only the specific types of risks but also the context in which they arise. By differentiating risks by their main causes and consequences, it is possible to develop risk management strategies more effectively and choose the best security measures.

3. To effectively mitigate the risks associated with volunteering during the wartime, it is important to develop a risk management system at the level of the organisational structure. This includes not only identifying risks, but also developing strategies to manage them and implementing preventive measures to prevent potential negative consequences.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	5
1.1. Історія розвитку соціально-орієнтованої волонтерської діяльності в Україні.....	5
1.2. Уточнення понять: «ризики», «соціально-орієнтована діяльність», «волонтерство», «військові дії».....	8
1.3. Принципи та методи дослідження ризиків соціально-орієнтованої волонтерської діяльності.....	11
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	16
2.1. Сутність та особливості соціально-орієнтованої волонтерської діяльності.....	16
2.2. Класифікація ризиків соціально-орієнтованої волонтерської діяльності в умовах воєнних дій.....	20
2.3. Аналіз ризиків соціально-орієнтованої волонтерської діяльності в умовах воєнних дій.....	23
РОЗДІЛ 3. ДОСВІД ФОНДУ СЕРГІЯ ПРИТУЛИ З МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	29
3.1. Організаційно-економічна характеристика Фонду Сергія Притули.....	29
3.2. Система управління ризиками для Фонду Сергія Притули.....	33
3.3. Рекомендації щодо вдосконалення системи управління ризиками соціальноорієнтованої волонтерської діяльності.....	38
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

ВСТУП

Актуальність дослідження. Повномасштабна війна, розв'язана росією проти України 24 лютого 2022 року, спричинила масштабну гуманітарну кризу. Мільйони людей змушені були залишити свої домівки та стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО). В умовах війни зростає потреба у соціально орієнтованій волонтерській діяльності, яка покликана допомогти людям, що постраждали від воєнних дій.

Водночас, волонтерська діяльність під час війни несе в собі певні ризики. До них належать ризики для життя та здоров'я, психологічні ризики, ризики шахрайства, ризики, пов'язані з небезпекою вибухонебезпечних предметів, ризики, пов'язані з емоційним вигоранням.

Незважаючи на ризики, соціально-орієнтована волонтерська діяльність відіграє важливу роль у подоланні гуманітарної кризи, спричиненої війною. Волонтери допомагають людям з їжею, житлом, медикаментами, одягом, надають психологічну підтримку, організовують евакуацію та допомагають у відновленні зруйнованих будинків.

Об'єктом дослідження є соціально-орієнтована волонтерська діяльності під час військових дій в Україні.

Предметом дослідження є ризики соціально-орієнтованої волонтерської діяльності в Україні під час війни.

Метою дослідження є аналіз ризиків соціально-орієнтованої волонтерської діяльності під час військових дій в Україні та розробка рекомендацій щодо їх мінімізації.

Завдання дослідження:

- вивчити історичні етапи розвитку волонтерства в Україні.
- проаналізувати поняття «ризики», «соціально-орієнтована діяльність», «волонтерство», «військові дії»;
- ознайомитися з принципами та методами дослідження ризиків соціально-орієнтованої волонтерської діяльності

– визначити сутність та основні характеристики соціально-орієнтованої волонтерської діяльності.

– зробити аналіз ризиків соціально-орієнтованої волонтерської діяльності в умовах воєнних дій.

– визначити класифікацію ризиків соціально-орієнтованої волонтерської діяльності в умовах воєнних дій.

– провести характеристику організаційної структури та напрямків діяльності Фонду.

– розробити систему управління ризиками для Фонду Сергія Притули.

– розробити рекомендації щодо вдосконалення системи управління ризиками на основі аналізу досвіду Фонду Сергія Притули.

Гіпотеза дослідження: ефективна система управління ризиками може значно знизити рівень небезпеки для волонтерів та зробити їхню діяльність більш безпечною та результативною.

Апробація результатів дослідження. VI Міжнародна студентська наукова конференція «Наука сьогодні: від досліджень до стратегічних рішень». За матеріалами конференції опубліковані тези.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Історія розвитку соціально-орієнтованої волонтерської діяльності в Україні

В умовах неспокою і змін, коли кожен крок може визначити траєкторію життя для безлічі людей, соціально орієнтована волонтерська діяльність українського суспільства стає яскравим світлом у темряві.

Наведемо лише деякі історичні факти, відлік яких починається від часів Київської Русі і закінчується початком XXI століття. У Київській Русі добрими традиціями були благодійність та волонтерство. Зокрема, княгиня Ольга заснувала першу лікарню у Києві, в якій за хворими доглядали жінки, а київський князь Володимир Статутом 996 р. зобов'язав духовенство через збір десятини на утримання монастирів, церков і лікарень займатися громадським піклуванням [13]. Князя Київської Русі Ярослава Мудрого величали великим будівничим держави, але мало відомим є його покровительство всіх муз. Він був ктитором (від грец. κτίτωρ – «будівничий», «засновник» – особа, на кошти якої збудовано або заново оформлено іконами, фресками православний храм чи монастир) [19].

Видатні благодійники галицько-волинського регіону, такі як Мстислав Володимирович і Данило Галицький, а також польсько-литовські благодійники, зокрема князь Любарт і князь Б. Глинський, віддавали свої землі та фінансові ресурси на будівництво церков [26].

У період українського відродження надзвичайно важливими були «...внески в заснування братств, зокрема Успенського (1585 р. у Львові), які подальше розповсюджувались у більшості міст Галичини, Холмщини та Підляшшя. Відомими меценатами в XIV–XVIII століттях були родина Острозьких, Петро Конашевич-Сагайдачний, Петро Могила, Іван Мазепа,

родина Розумовських, Григорій Галаган, Іван Скоропадський, Богдан Лепкий, які приділяли свій час і фінансові ресурси релігійним та культурним ініціативам в Україні».

Особливий внесок у справу розвитку українського суспільства зробив митрополит Андрій Шептицький, визнаний «духовним батьком українського народу». За власні кошти він підтримував молодих талановитих художників і поетів, сприяв будівництву лічниці та створював величезну колекцію ікон. Митрополит відновив діяльність Українського Червоного Хреста для допомоги пораненим, хворим і полоненим [16].

На початку ХХ століття видатні особистості, такі як Г. Галаган, М.Терещенко, Б. Ханенко, І. Харитоненко та інші, відзначалися своїм волонтерським духом та внеском у розвиток громадськості та промисловості. Вважається, що саме у цей період волонтерство стало важливим соціальним явищем.

Приблизно в той же час було створено Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (CCIVS) під егідою ЮНЕСКО з центром у Парижі. 5 грудня 1985 року був встановлений Міжнародний день волонтера.

Відлік розвитку волонтерства в Україні почався понад сто років тому.

Перші вітчизняні добровольці – Червоний Хрест – організований добровільний запис в сестри милосердя для шпиталю і лікарень для хворих.

У 90-х роках із розвитком мережі центрів ССМ і дефіцитом «..професійних кадрів з'явилася потреба залучення соціально активних добровольців до соціальної роботи. Після проголошення незалежності в 1991 році українському народу відкрилася можливість побудувати незалежну державу засновану на принципах свободи, творчості та гуманізму» [21].

Сьогодні в Україні виникає демократичне суспільство, яке необхідно базувати на цих принципах.

Волонтерські групи в основному складаються з молоді, але в останні роки до них все частіше приєднуються досвідчені фахівці та пенсіонери. Мотиви участі можуть бути різноманітними, включаючи етичні та релігійні

переконання, потребу у спілкуванні, активності, самореалізації та суспільному визнанні. Процес становлення та розвитку волонтерства в Україні можна умовно розділити на кілька етапів.

I етап (1991–2010 рр.) – початковий період зародження та поступового розвитку волонтерства в новій незалежній Україні.

У травні 1998 року Україна приєдналася до регіональної програми «Ініціативи по роботі на добровільних засадах», започаткованої Нью-Йоркським Інститутом Відкритого Суспільства (відомого як Фонд Сороса).

Постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р. “Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг” волонтерську діяльність в Україні було офіційно визнано та закріплено на нормативно-правовому рівні.

II етап (2011–2012 рр.) – період піднесення волонтерського руху, спричинений проведенням частини матчів Чемпіонату Європи з футболу в Україні. Це призвело до першої масової волонтерської діяльності, організованої за світовими стандартами.

III етап (кінець 2013 р. – 2016 р.) – перетворення волонтерського руху на інститут громадянського суспільства, що визначився під час Революції Гідності 2014 року. Цей період сприяв розширенню форм та напрямів волонтерської діяльності, зокрема у сферах армійської, пошукової та допомоги вимушеним переселенцям.

У 2017–2021 рр. відбулася стабілізація ситуації в Україні, але інтерес громадян до волонтерства знизився, зосереджуючись передусім на соціальних та культурних проєктах. Пандемія COVID-19 у 2020–2021 рр. активізувала діяльність волонтерських організацій.

IV етап (з 24 лютого 2022 р. і дотепер) – активізація волонтерського руху, спричинена вторгненням росії в Україну. Набутий досвід та наявність законодавчої бази призвели до надзвичайної самоорганізації українських громадян [29].

В Україні волонтерство стало важливим механізмом мобілізації громадянського суспільства перед зовнішньою загрозою втрати територіальної цілісності. Це відзначалося як унікальною особливістю українського контексту, оскільки в інших країнах світу такий фактор не є типовим для активізації волонтерського руху [14].

Історія розвитку соціально орієнтованої волонтерської діяльності в Україні свідчить про її глибинні корені, стійкість та динамізм. Від часів Київської Русі до сьогодні українці завжди готові прийти на допомогу один одному, об'єднуючись перед викликами та будучи рушійною силою позитивних змін.

Сьогодні, у 2024 році, волонтерський рух в Україні переживає чергове піднесення, зумовлене повномасштабним вторгненням росії.

Зокрема, волонтерський рух в Україні виявився невід'ємною частиною зусиль суспільства у будівництві демократії та правової держави. Його учасники виступають за прозорість, відповідальність влади та захист прав громадян. Це свідчить про величезний потенціал волонтерства як каталізатора для позитивних змін і формування майбутньої сприятливої для всіх громадян України [35].

У зведенні, історія волонтерського руху в Україні є свідченням нестримної волі громадян допомагати один одному в будь-яких умовах. Зараз, в умовах вторгнення росії, волонтерство виступає як ключовий інгредієнт національної єдності та спільної боротьби за незалежність та демократію.

1.2. Уточнення понять: «ризики», «соціально-орієнтована діяльність», «волонтерство», «військові дії»

Сучасна війна в Україні несе за собою не лише жахливі руйнування та людські втрати, але й гостру потребу в допомозі та підтримці для тисяч людей, які постраждали від бойових дій.

Ризики, з якими стикаються волонтери, значно зростають, коли вони працюють в зонах бойових дій або наближених до них територіях.

Ризик – це імовірність виникнення небажаних подій або негативних наслідків, що можуть вплинути на фізичне та психологічне благополуччя волонтерів, їхніх співробітників, а також на результативність та ефективність волонтерської діяльності у ситуації з військовим конфліктом [15].

Ризики, з якими можуть зіткнутися волонтери під час військових дій в Україні:

1. У зоні конфлікту існують ризики для безпеки волонтерів. Загроза від побічних атак, мін, снайперських вогнів, а також ризик викрадення чи терористичних актів.

2. Робота в зоні конфлікту виснажує та призводить до стресу і психологічного травмування. Волонтери стикаються із різними важкими ситуаціями, що впливає та пригнічує їхнє психічне здоров'я.

3. Участь у волонтерській діяльності може призвести до взаємодії з різними політичними силами. Є ризик стати об'єктом політичної маніпуляції чи переслідування від певних груп.

4. Волонтери витрачають власні кошти на придбання необхідних ресурсів для допомоги, що інколи викликає фінансові труднощі та втрату стабільності.

5. Іноді волонтери стикаються з негативним відношенням частини суспільства, особливо якщо вони опиняються в центрі політичних або ідеологічних суперечок.

6. Умови в зоні конфлікту можуть ускладнити ефективність волонтерської допомоги через обмежений доступ або ризик знищення постачань та інфраструктури.

7. Робота в зоні конфлікту може призвести до надзвичайних медичних ситуацій. Доступ до медичної допомоги може бути обмеженим, несвоєчасним.

8. Ускладнюється комунікація між волонтерами та їх координаційними центрами, через доступ до зони конфлікту

9. Виникає ризик порушення гуманітарних прав під час військових дій. Волонтери стикаються з ситуаціями, де права людини порушуються.

Соціально орієнтована волонтерська діяльність в умовах воєнних дій є проявом громадянської відповідальності та людяності.

Соціально орієнтована діяльність – це форма діяльності організації чи особи, спрямована на активну участь у вирішенні соціальних проблем, поліпшення якості життя громадян та сприяння їх благополуччю. Ця діяльність включає в себе заходи та ініціативи, спрямовані на розвиток соціальних програм, вирішення проблем нерівності, підтримку осіб, що потребують допомоги, та взаємодію зі спільнотою для досягнення позитивних змін [28].

Соціально орієнтована діяльність набуває особливого значення та стає необхідним інструментом для підтримки та відновлення постраждалих громад. В умовах війни, коли соціальні та гуманітарні виклики досягають найвищого рівня, організації та індивіди, які приділяють увагу соціально орієнтованій діяльності, виступають важливими агентами забезпечення гуманітарної допомоги та сприяння відновленню суспільства [36].

Волонтерство в сучасному світі визнається однією з найважливіших форм громадської активності, що сприяє покращенню якості життя та розвитку суспільства.

Волонтерство – це форма добровільної громадської діяльності, яка базується на безоплатній участі особистостей у вирішенні різних суспільних проблем, покращенні умов життя та наданні підтримки тим, хто її потребує. Це прояв громадянської активності та самоврядування, спрямований на покращення загального добробуту суспільства [10].

Волонтерство може приймати різні форми та напрямки. Добровольці можуть брати участь у гуманітарних програмах, культурних проєктах, екологічних ініціативах, соціальних службах, а також займатися волонтерською допомогою під час кризових ситуацій, в тому числі під час воєнних дій. Волонтерство відіграє ключову роль у розвитку громадянського суспільства та підтримці основних цінностей [33].

Військові дії – це феномен, що належить до складного спектру воєнних конфліктів, які впливають на різноманітні сфери суспільства та створюють серйозні виклики для громадян та владних структур.

Військові дії неодмінно створюють середовище, в якому волонтери виконують важливу роль у наданні підтримки та допомоги. Зокрема, їх діяльність може включати забезпечення фронтових частин необхідними ресурсами, психологічну підтримку військовим та їх сім'ям, а також реабілітацію ветеранів після закінчення військових дій [32].

У світлі цих понять важливо враховувати, що соціально орієнтована діяльність та волонтерство можуть відігравати важливу роль у зменшенні ризиків, пов'язаних з негативними впливами військових дій, а також в сприянні відновленню та підтримці громадського благополуччя в умовах конфліктів чи криз. Враховуючи ці аспекти, важливо підтримувати та розвивати соціальні ініціативи, спрямовані на покращення суспільства та зменшення ймовірності виникнення ризикових ситуацій.

1.3. Принципи та методи дослідження ризиків соціально-орієнтованої волонтерської діяльності

Волонтерська діяльність є невід'ємною складовою суспільства, яка відіграє важливу роль у вирішенні соціальних проблем, підтримці потребних груп населення та покращенні якості життя загалом. Залучення волонтерів у різноманітні сфери – від надання допомоги при надзвичайних ситуаціях до розвитку культурного життя – є важливим інструментом для досягнення соціальних цілей.

Дослідження ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності вимагає комплексного підходу, що враховує різноманітні аспекти цього явища. Воно базується на вивченні потенційних небезпек, що можуть виникнути в процесі волонтерської діяльності, оцінці їх ймовірності та впливу, а також розробці стратегій мінімізації цих ризиків [12].

Принципи є основоположними засадничими ідеями, покладеними в основу концепції, теорії, певного явища науки або природи, керівна засада тощо.

Здійснення соціально орієнтованої волонтерської діяльності є важливим елементом формування громадянського суспільства та розвитку соціальної солідарності. Волонтерство, з одного боку, сприяє вирішенню актуальних соціальних проблем, забезпечуючи допомогу тим, хто найбільше потребує, а з іншого - формує волонтерів як активних громадян, здатних свідомо впливати на соціальний простір.

У цьому контексті важливим є розуміння принципів дослідження ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності. У даному тексті ми розглянемо такі принципи як об'єктивність, системність, єдність логічного та історичного підходів [17].

– Принцип об'єктивності у контексті дослідження ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності відіграє ключову роль у забезпеченні надійного та точного аналізу потенційних небезпек. Цей принцип передбачає незалежний та безпристрасний підхід до оцінки ризиків, який не ґрунтується на особистих уподобаннях, переконаннях чи інших суб'єктивних факторах.

– Принцип системності в контексті дослідження ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності ставить у центр уваги взаємозв'язки та взаємодії між різними аспектами діяльності волонтерів та їх вплив на соціальне середовище. Принцип системності у дослідженні ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності виявляється важливим елементом для забезпечення успішного управління ризиками та досягнення соціальних цілей волонтерських проєктів [20].

– Принцип єдності логічного та історичного у контексті дослідження ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності передбачає поєднання аналітичного підходу з використанням історичного досвіду для кращого розуміння та оцінки можливих небезпек [2]. Принцип єдності логічного та історичного важливий для забезпечення повноти та об'єктивності дослідження

ризиків у волонтерській діяльності. Врахування історичного контексту та логічний аналіз допомагають уникнути типових помилок та недоліків у стратегіях управління ризиками, що сприяє підвищенню ефективності волонтерських ініціатив та досягненню їхніх соціальних цілей [33].

Застосування цих принципів у дослідженні ризиків волонтерської діяльності дозволяє забезпечити повноту та об'єктивність аналізу, враховуючи історичний контекст та взаємодію між різними аспектами діяльності. Це сприяє розробці ефективних стратегій управління ризиками та максимізації позитивного впливу волонтерських проєктів на соціальне середовище. Такий підхід сприяє створенню більш стійкого та справедливого суспільства, де волонтерська діяльність має ключове значення у забезпеченні допомоги та підтримки тих, хто цього потребує [1].

Отже, принципи об'єктивності, системності та єдності логічного та історичного становлять основу для наукового підходу до дослідження ризиків у волонтерській діяльності. Їх застосування сприяє розумінню та мінімізації ризиків, пов'язаних з волонтерством, та допомагає побудувати більш стійкі та ефективні волонтерські програми, спрямовані на досягнення соціальних цілей та покращення умов життя вразливих груп населення.

Волонтерська діяльність, що ґрунтується на принципах добровільності, безкоштовності та соціальної відповідальності, відіграє надзвичайно важливу роль у сучасному суспільстві. Це не лише вияв солідарності та громадської активності, а й практичний внесок у вирішення актуальних проблем і вдосконалення якості життя людей. Завдяки безкорисливим зусиллям волонтерів, багато соціальних, екологічних, культурних та інших ініціатив отримують необхідну підтримку та розвиток [18].

Дослідження ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності вимагає комплексного підходу та застосування різноманітних методів, спрямованих на виявлення, оцінку та управління потенційними загрозами.

Методи дослідження ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності включають в себе різноманітні підходи та інструменти, які

дозволяють оцінити потенційні загрози та знаходити шляхи їх управління. Основні методи включають:

– Метод аналізу волонтерської діяльності є ключовим етапом у здійсненні комплексної оцінки її потенційних ризиків та ефективності. Цей підхід дає змогу ретельно дослідити різні аспекти волонтерських ініціатив, розглядаючи їх як систему, що складається з різних складових частин. Під час аналізу вивчаються різні аспекти волонтерської діяльності, такі як її цілі та завдання, обсяг та тривалість проєктів, залучені ресурси та учасники. Це дозволяє отримати глибше розуміння того, як волонтерські ініціативи функціонують, ідентифікувати їхні сильні та слабкі сторони, а також виявити можливі загрози та проблемні аспекти [5].

Отже, метод аналізу є невід'ємною складовою. Він дозволяє не лише виявити потенційні ризики та проблеми, але й знайти шляхи їх управління та розв'язання.

– Синтез інформації в контексті волонтерської діяльності відіграє роль ключового етапу в оцінці та розумінні різноманітних аспектів ініціативи.

Одним із ключових аспектів синтезування інформації є визначення можливих ризиків, що виникають внаслідок взаємодії різних елементів волонтерської діяльності.

– Порівняльний аналіз є потужним інструментом для визначення рівня ризику та ефективності волонтерської діяльності в контексті інших соціальних ініціатив. Цей метод дозволяє не лише оцінити власні переваги та обмеження волонтерських проєктів, але й порівняти їх з аналогічними ініціативами, що діють у тому ж чи схожому соціокультурному середовищі [3].

– Узагальнення є критичним етапом у дослідженні ризиків волонтерської діяльності, оскільки воно дозволяє перетворити зібрану інформацію та аналіз на систематизовані дані та зробити висновки, які мають стратегічне значення для подальшого управління та розвитку волонтерських проєктів [7].

У результаті вивчення ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності застосування принципів об'єктивності, системності, єдності логічного та історичного дозволило отримати глибоке розуміння цієї проблеми. Використання методів аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, а також соціологічного опитування надало можливість ретельно вивчити різні аспекти волонтерської діяльності з різних перспектив [22].

Аналіз дозволив розглянути складові частини волонтерської діяльності та виявити потенційні загрози. Синтез інформації дозволив з'єднати різні аспекти проєктів та виявити їх взаємозв'язки. Порівняння з іншими соціальними ініціативами дало можливість оцінити рівень ризику та ефективності волонтерської діяльності.

Загальний висновок полягає в тому, що вивчення ризиків волонтерської діяльності вимагає комплексного підходу та використання різноманітних методів та принципів. Тільки через об'єднання об'єктивних даних та системного аналізу можна досягти розуміння суті проблеми та розробити стратегії для подолання ризиків та покращення якості волонтерської діяльності.

Цей комплексний підхід до вивчення ризиків волонтерської діяльності відображає не лише бажання зрозуміти проблему у всій її складності, а й прагнення знайти оптимальні рішення для покращення умов та результатів волонтерських ініціатив.

Використання методів аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення дозволяє не лише виявити ризики, але й розробити стратегії для їх управління та мінімізації.

Цей підхід до дослідження ризиків волонтерської діяльності не лише допомагає ідентифікувати потенційні проблеми, а й створює основу для розробки стратегій, що спрямовані на підвищення ефективності та впливу волонтерських ініціатив на суспільство.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

2.1. Сутність та особливості соціально-орієнтованої волонтерської діяльності

Соціально-орієнтована волонтерська діяльність ґрунтується на принципах добровільності, гуманності, спільності інтересів, рівності прав, гласності, відповідальності. За допомогою волонтерства громадяни, усвідомлюючи свою особисту відповідальність за долю країни, роблять внесок у вирішення соціально значущих проблем суспільства.

Соціально-орієнтована волонтерська діяльність – це діяльність з надання безкорисливої допомоги тим, хто її потребує. Під цим поняттям розуміють волонтерські дії, як на місцевому, так і на державному рівнях, а також двосторонні міжнародні програми. Волонтери відіграють різносторонню роль в розвитку та добробуті країн. Прийнято Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 р. № 3236-17 пов'язують із чемпіонатом Європи з футболу у 2012 р., який проходив на території України.

Закон дає визначення волонтерської діяльності як добровільної, безкорисливої, соціально спрямованої, неприбуткової діяльності, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська допомога може включати різноманітні форми діяльності, такі як соціальна, медична, освітня, культурна, спортивна та інша допомога. Закон «Про волонтерську діяльність» став важливим кроком у розвитку волонтерського руху в Україні, закріпивши основні принципи та положення, які сприяють залученню громадян до активної громадської діяльності та підтримки соціально важливих ініціатив.

Вітчизняними дослідниками А. Капською, Н. Комаровою були визначені принципи волонтерської діяльності [37]:

– альтруїзму (передбачає, що волонтер готовий до здійснення діяльності, спрямованої на вирішення важкої життєвої ситуації клієнтів, при цьому інтереси клієнтів виходять на перший план);

– безкорисливості (заснований на відсутності матеріальної зацікавленості у відносинах між волонтером і клієнтом);

– гласності (полягає у відкритості волонтерської роботи для суспільного ознайомлення й обговорення);

– гуманізму (виражається в дотриманні прав людини, вияві доброзичливості, толерантного ставлення волонтера до клієнта);

– добровільності (полягає в залученні до волонтерської роботи лише за бажанням, тобто клієнт має право відмовитися від соціальних послуг, якщо вони не відповідають його потребам);

– законності (вимагає відповідності волонтерської роботи прийнятому законодавству – законам України «Про благодійництво та благодійні організації», «Про волонтерський рух», «Про громадські об'єднання», «Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004–2008 роки», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» та ін.);

– милосердя (пронизує весь зміст волонтерської роботи, заснованої на готовності волонтера допомогти людям через співчуття, людинолюбство);

– чуйності (припускає готовність волонтера вчасно, яка потребує допомоги);

– самовідданості (висуває пріоритетність інтересів клієнта у волонтерській роботі і наявність у волонтера оптимізму під час вирішення важкої життєвої ситуації клієнта);

– співчуття (передбачає гуманне ставлення до клієнтів);

– партнерства (є таким стилем відносин, що припускає неізолювану один від одного діяльність фахівця із соціальної роботи та клієнта; поважне ставлення один до одного) [4].

Становлення волонтерської діяльності в Україні відбувається сьогодні за кількома напрямками:

– Традиційний для багатьох країн західного світу обмін групами молодих добровольців, які мають на меті транслювання власної культури (історії, традицій, мови, досвіду з певних видів професійної та суспільної діяльності людини) та засвоєння аналогічно культури тієї країни, до якої за домовленістю виїжджає на певний час волонтер; надання молоді можливості навчатися і розвивати різні лінії взаємозв'язку, а також служити суспільству.

– Добровільна безкоштовна робота волонтерів у громадських та некомерційних організаціях, яка має на меті допомогу будь-яким категоріям населення у будь-яких видах діяльності, навчанні, потенціальному розвитку.

– Такий вид діяльності сприяє тому, що добровільні помічники мають можливість для творчої та соціальної самореалізації, саморозвитку та самоствердження.

– Добровільна систематична або епізодична допомога державним установам у здійсненні соціальної політики: допомога освітянським (шкільним та позашкільним) закладам у навчально-виховній роботі, закладам соціального забезпечення в роботі з молоддю з особливими потребами та з людьми похилого віку.

– Волонтерська діяльність, як результат творчого саморозвитку, бажання навчати всіх, хто прагне, тому, що сам добре знаєш та вмієш, але що не завжди є власною професією добровільного помічника.

– Педагогічне спрямована волонтерська діяльність як засіб розвитку особистості, її соціалізації, духовного становлення. Цей напрям засвоюється в дитячих та молодіжних об'єднаннях, які передбачають суспільне корисну діяльність, в різних угрупованнях при центрах соціальних служб для молоді.

Волонтерство сприяє формуванню активної громадянської позиції, розвиває відповідальність та співпрацю в межах суспільства. Це також ефективний спосіб залучення різноманітних ресурсів для вирішення проблем, які іноді виходять за межі діяльності урядових або комерційних організацій.

Волонтерська діяльність, спрямована на соціальні потреби, втілює в собі неабияку силу і значущість для суспільства. Вона стає втіленням громадянської активності та милосердя, що просвітлює і зміцнює тканину нашого соціуму. Соціально орієнтована волонтерська діяльність осягає значну вагу, оскільки не лише надає допомогу тим, хто її потребує, але й сприяє розвитку спільності та формуванню цінних цінностей у суспільстві [6].

Соціально орієнтована волонтерська діяльність є важливою складовою суспільства, спрямованою на вирішення різноманітних соціальних проблем і покращення якості життя людей. Основною метою такої діяльності є надання допомоги тим, хто знаходиться в складних життєвих обставинах, включаючи бездомних, вразливі групи населення, людей з обмеженими можливостями, дітей, літніх людей тощо.

Специфіка соціально орієнтованої волонтерської діяльності полягає в тому, що вона не лише спрямована на надання конкретної допомоги в момент потреби, але й на розвиток та вдосконалення соціальних систем і структур, які дозволять уникнути подібних проблем у майбутньому. Це може включати проведення освітніх кампаній, лобіювання за зміни у законодавстві, розвиток програм соціальної підтримки та інші заходи.

Отже, соціально орієнтована волонтерська діяльність відіграє важливу роль у формуванні соціально відповідального суспільства, сприяючи покращенню якості життя та забезпеченню допомоги тим, хто цього потребує.

2.2. Класифікація ризиків соціально-орієнтованої волонтерської діяльності в умовах воєнних дій

Волонтерська діяльність завжди відігравала ключову роль у сприянні потребам та захисті інтересів вразливих груп населення. Однак, в умовах воєнних конфліктів, ця роль набуває ще більшого значення і стає невід'ємною складовою соціальної підтримки та реабілітації постраждалих.

Волонтери стають невід'ємною складовою в роботі з постраждалими людьми, надаючи їм необхідну допомогу, підтримку та співчуття.

Проте, на жаль, сама ця діяльність не позбавлена ризиків, особливо в умовах воєнних дій. Ризики можуть виникати як для самого волонтера, так і для тих, кому він надає допомогу. Тому актуальним стає проведення досліджень з класифікації ризиків, які виникають в процесі соціально орієнтованої волонтерської діяльності в умовах збройного конфлікту.

У теорії права вони є загальноприйнятими нормами, що виражають особливості права і мають вищу юридичну силу. Ці принципи визначають вимоги до учасників суспільних відносин з метою досягнення соціального компромісу.

Принципи права зазвичай знаходять закріплення у Конституції та законах, але деякі з них можуть впливати зі змісту правових норм. Вони утворюють систему, яка взаємопов'язана та доповнюється один одним, що сприяє розкриттю їх суті.

Принципи волонтерської діяльності – це основні ідеї та засади, які формуються протягом тривалого часу і відображають ціннісні орієнтири суспільства стосовно цієї діяльності. Кривенко Ю. відділяє загальні принципи, такі як: «...добровільність, безоплатність, та неприбутковість, від спеціальних, які враховують соціальну спрямованість. Закон України «Про волонтерську діяльність» визначає такі принципи як законність, гуманність, рівність, добровільність, безоплатність, та неприбутковість» [31]. Таким чином, принципи волонтерської діяльності визначаються як система основних ідей та засад, які визначають її правову природу та статус волонтера.

Отже, на основі аналізу наукових підходів до визначення поняття і системи принципів права в цілому та принципів волонтерської діяльності зокрема, а також положень міжнародних актів і національного законодавства, можна виокремити таку систему принципів волонтерської діяльності, як:

– Принцип законності – йдеться про зовнішню форму вираження права. Волонтер є суб'єктом приватного права, для якого діє принцип – дозволено все, що не заборонено законом. Отже, необхідно виходити з тих обмежень і заборон, що визначені Конституцією та законами України.

– Принцип гуманності волонтерської діяльності означає, що вона повинна базуватися на повазі до гідності людини, її правах та свободах.

– Принцип добросовісності волонтерської діяльності передбачає, що волонтери повинні виконувати свою роботу з внутрішньою сумлінністю та відповідальністю. Оскільки волонтерство не передбачає матеріальної винагороди, ключовим є внутрішнє бажання волонтера.

– Принцип рівності, що лежить в основі волонтерської діяльності, передбачає рівність усіх учасників волонтерських відносин. Це означає дотримання домовленостей, свободу вибору та волі, а також запобігання будь-якій формі дискримінації.

– Принцип індивідуальності та непрофесійного характеру розкриває специфіку надання волонтерської допомоги та волонтерської роботи. Це означає, що волонтерська діяльність часто ґрунтується на особистих ресурсах, навичках і мотивації волонтера, а не на професійних кваліфікаціях.

– Принцип соціальної спрямованості волонтерської діяльності впливає з Основного Закону України і передбачає забезпечення соціальної справедливості, соціальної корисності та соціальної відповідальності. Це означає надання підтримки особам, які опинилися у складних життєвих умовах, з метою забезпечення їм рівних можливостей у суспільстві, а також перейняття частини соціальних функцій держави для зменшення соціальної напруги та підтримки учасників волонтерської діяльності.

– Принцип добровільності є ключовим у волонтерській сфері і передбачає, що участь в громадських об'єднаннях та волонтерських організаціях є вільною та необов'язковою [9].

– Принцип безоплатності волонтерської діяльності передбачає, що волонтерська допомога надається без будь-якої прямої або прихованої оплати. Це відрізняє волонтерську роботу від інших видів соціально корисної діяльності, таких як оплачувана праця. Волонтери не отримують матеріальної винагороди за свою діяльність, що підкреслює їхню добровільну мотивацію і щире зацікавлення у наданні допомоги суспільству.

– Принцип несистематичності, або періодичності, означає, що волонтерська діяльність зазвичай виконується періодично, у вільний від основної зайнятості час. Волонтерська діяльність може бути виконана періодично, враховуючи особистий графік та можливості кожного волонтера. Цей принцип дозволяє залучати широкий коло людей до волонтерства навіть у вільний від основної діяльності час.

– Принцип ефективності волонтерської діяльності визначається досягненням поставлених завдань та задоволенням потреб отримувачів волонтерських послуг.

– Принцип безпеки виконання волонтерської роботи базується на тому, що життя та здоров'я людини є найвищою соціальною цінністю.

– Загалом, принцип безпеки виконання волонтерської роботи визначається як індивідуальними діями волонтерів, так і системними заходами безпеки, що приймаються організаціями, що керують волонтерськими програмами [25].

Основні принципи волонтерської діяльності, які є важливими для забезпечення її ефективності, гуманності та відповідності законодавству. Зокрема, було з'ясовано, що волонтерська діяльність має бути здійснювана в межах закону та з урахуванням принципів законності, гуманності, добросовісності, рівності, індивідуальності, соціальної спрямованості,

добровільності, безоплатності, несистематичності, ефективності та безпечності [28].

На мою думку, принципи ризиків у соціально орієнтованій волонтерській діяльності є важливими для розуміння та управління в контексті досягнення мети та успіху проєктів. Через систематичний аналіз цих ризиків та вжиття відповідних заходів, таких як навчання волонтерів, встановлення механізмів контролю якості та забезпечення взаєморозуміння між сторонами, можна зменшити ймовірність їхнього виникнення та мінімізувати їхні наслідки. Глибоке розуміння та врахування цих принципів ризиків є ключовим для підтримки ефективною та успішною соціально орієнтованою волонтерською діяльністю, спрямованою на покращення життя та допомогу уразливим групам населення.

Волонтерська діяльність в сучасному світі є невід'ємною складовою соціальної тканини, сприяючи вирішенню різноманітних проблем та задоволенню потреб різних груп населення. Це не лише прояв громадянської активності, але й ефективний інструмент соціального розвитку та підтримки.

В останні десятиліття виникла потреба у систематичному дослідженні ризиків, що виникають в контексті соціально орієнтованої волонтерської діяльності. Це обумовлено необхідністю забезпечення якості та ефективності волонтерських програм, а також мінімізації можливих негативних наслідків для учасників та оточуючого середовища.

2.3. Аналіз ризиків соціально-орієнтованої волонтерської діяльності в умовах воєнних дій

Повномасштабне російське вторгнення на територію України є глобальною проблемою, яка впливає на життєдіяльність міжнародної, передусім європейської, спільноти і стає найсерйознішим викликом європейській стабільності та безпеці. Розвиток українського волонтерства в період збройної російської агресії умовно поділяється на два етапи (або дві хвили).

Перший етап (хвиля) розпочався з подій Революції Гідності (з грудня 2013р.), продовжився у зв'язку з анексією Криму та окупацією частини Донбасу (березень 2014 р.). Хронологічною межею цього етапу можна вважати 2016 р., коли лінія зіткнення певною мірою стабілізувалася, а збройний конфлікт перейшов у «заморожену» фазу. Період 2014-2016 рр. був ознаменований безпрецедентним «спалахом» волонтерської активності українських громадян. З 24 лютого 2022 р. почалася повномасштабна збройна російська агресія проти України, і це ініціювало другу вибухоподібну хвилю волонтерського руху в Україні, який відновився фактично миттєво, масово, з новою силою і потужністю. Волонтери грають ключову роль у наданні допомоги тим, хто опинився у найбільш вразливому становищі внаслідок війни - від евакуйованих цивільних до військових, які втратили зв'язок з рідними.

Умови воєнного конфлікту створюють надзвичайно складне та небезпечне середовище для волонтерів. Ризики, з якими вони зіштовхуються: «...можуть включати загрози безпеки від збройних сил, небезпечні умови проживання та роботи, обмеження доступу до зони конфлікту, а також виклики з погляду психологічного стресу та емоційного вигорання» [27]. Аналіз цих ризиків є критичним для ефективного управління волонтерською діяльністю.

Аналіз доцільно зосередити на динаміці змін у волонтерській діяльності в умовах збройної російської агресії (див. рис. 2.1).

Умови воєнних дій створюють складні виклики для соціально орієнтованих волонтерських організацій та їхніх добровольців.

Під загальними ризиками ми розуміємо ті, що є характерними для будь-якої волонтерської діяльності, але внаслідок воєнних дій вони можуть набувати особливого значення та загострювати ситуацію.

Поширення насильства. Волонтери можуть опинитися в зоні активних бойових дій, де існує загроза фізичної агресії та поранень. Це може включати напади, викрадення або злочини проти особи. Окрім того, волонтери можуть стикатися з ризиком втрати особистого майна або викрадення [8].

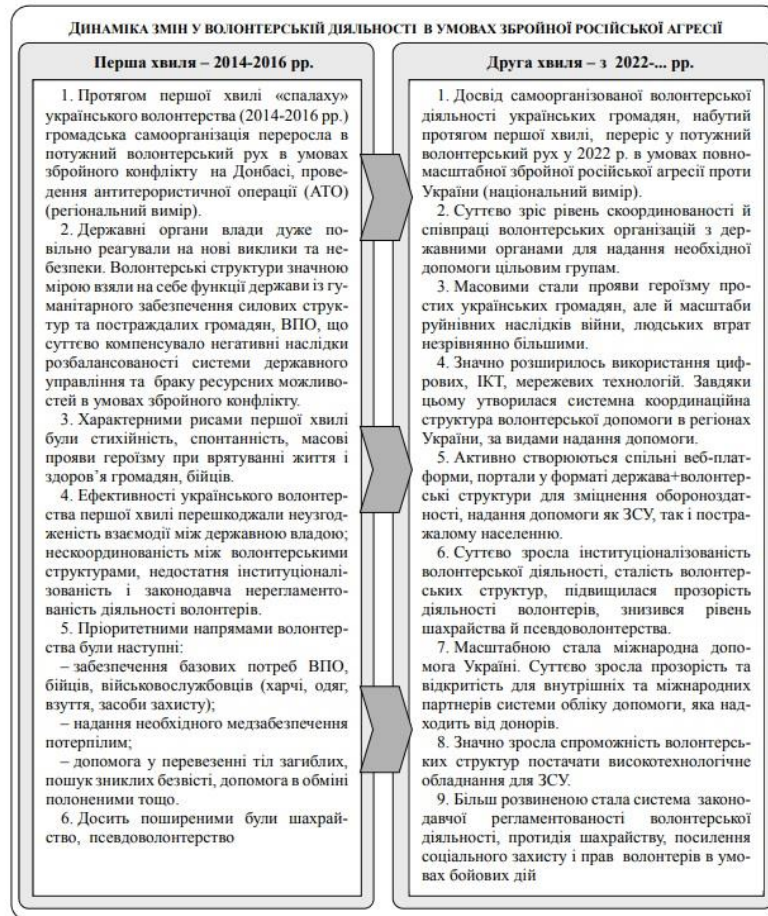

Рис. 2.1. Динаміка змін у волонтерській діяльності в умовах збройної російської агресії на протязі обох хвиль активізації українського волонтерського руху [27]

Пошкодження інфраструктури. Воєнні дії можуть призвести до зруйнування будівель та інших об'єктів, що може призвести до травм або загибелі. Пошкодження інфраструктури також може призвести до перекриття доступу до медичних послуг та інших життєво важливих ресурсів.

Травматичний стрес. Свідчення про насильство та стикається зі стражданням може призвести до розвитку посттравматичного стресового розладу у волонтерів. Посттравматичний стрес може виявитися у вигляді нав'язливих спогадів про події, тривожності, депресії та інших психічних симптомів, які суттєво погіршують якість життя.

Емоційне вигорання. Постійний контакт зі стражданням та необхідність надавати допомогу може викликати емоційне вигорання у волонтерів. Це може

призвести до втрати інтересу до роботи, відчуття втоми та безнадійності, а також зменшення самооцінки та професійної ефективності. Емоційне вигорання може також призвести до зниження мотивації та здатності ефективно працювати зі стражданням.

Особисте відчуття безпеки. Постійна підвищена загроза фізичних та психологічних небезпек може призвести до відчуття безпеки у волонтерів. Це може виявитися у вигляді тривожності, панічних атак, та інших симптомів, які обмежують здатність особистості функціонувати нормально та виконувати свої обов'язки [39].

Соціальна ізоляція. Робота в умовах воєнного конфлікту може призвести до відчуття ізоляції та відчуження від звичного соціального середовища. Волонтери можуть відчувати відчуження від своїх рідних та близьких, втрату зв'язку зі своєю соціальною мережею та відчуття відчуження від суспільства в цілому. Це може призвести до погіршення психічного стану, депресії та інших проблем зі здоров'ям.

Обмежені ресурси. Волонтерські організації можуть стикатися з обмеженими можливостями щодо забезпечення безпеки та ресурсів для виконання своєї місії. Це може включати нестачу фінансових ресурсів для закупівлі необхідного обладнання, недостатню кількість кваліфікованого персоналу для забезпечення безпеки та обмежені можливості для отримання допомоги в разі надзвичайних ситуацій.

Правові обмеження та непевність можуть ускладнити роботу волонтерських груп у зоні воєнного конфлікту. Це може включати перешкоди у в'їзді та пересуванні в районі конфлікту, обмеження на збір та розподіл гуманітарної допомоги.

Враховуючи множинність ризиків, з якими стикаються волонтери у воєнних умовах, необхідно активно впроваджувати комплексні стратегії захисту, спрямовані на забезпечення їхньої безпеки та благополуччя. Це може включати посилення навичок безпеки, надання психологічної підтримки, створення механізмів швидкого реагування на надзвичайні ситуації та

взаємодію з місцевими владами для забезпечення правового захисту. Незважаючи на складність умов, волонтери залишаються невід'ємною частиною гуманітарних зусиль у зонах конфлікту, і їхній внесок є надзвичайно важливим для надання допомоги тим, хто опинився у складних ситуаціях.

Відповідальність за забезпечення безпеки та добробуту волонтерів покладається не лише на організації, що координують їхню роботу, але й на всіх учасників гуманітарного процесу, включаючи місцеві влади, міжнародні організації та міжнародне співтовариство. Спільна дія та підтримка дозволять забезпечити ефективну та безпечну роботу волонтерів у важких умовах конфлікту, сприяючи досягненню гуманітарних цілей та покращенню життя тих, хто опинився в найбільш вразливому становищі [4].

Аналіз ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності в умовах воєнних дій свідчить про складність та небезпечність цієї форми гуманітарного заходу. Волонтери, які працюють у зонах конфліктів, стикаються з різноманітними ризиками, починаючи від фізичних небезпек, таких як поранення та загрози насильства, і закінчуючи психологічним напруженням та соціальною ізоляцією.

Фізичні ризики включають можливість опинення в зоні бойових дій, травмування та навіть загибель. Психологічні аспекти також надзвичайно важливі, оскільки волонтери стикаються з травматичним стресом та емоційним вигоранням, спричиненим постійним контактом зі стражданням. Соціальні ризики включають загрози безпеки та відчуття відділення від звичного соціального середовища. Організаційні перешкоди також можуть ускладнити волонтерську діяльність, включаючи обмежені ресурси та юридичні перешкоди.

Ретельний аналіз ризиків є ключовим етапом в підготовці та реалізації гуманітарних проектів, що дозволяє ідентифікувати потенційні небезпеки та розробляти ефективні стратегії мінімізації ризиків. Важливо також враховувати інтереси та потреби волонтерів, забезпечуючи їхню підтримку та захист на рівні як індивідуумів, так і як частини колективу.

Також слід зазначити, що волонтерська діяльність у воєнних діях має великий потенціал для позитивного впливу на конфліктні обстановки, сприяючи побудові діалогу, міжконфесійного та міжетнічного злагодження, а також створенню мирного та стабільного суспільства. Таким чином, не дивлячись на складнощі та ризики, соціально орієнтована волонтерська діяльність залишається важливим інструментом для розв'язання соціальних проблем та сприяння гуманітарному розвитку в умовах конфлікту.

РОЗДІЛ 3

ДОСВІД ФОНДУ СЕРГІЯ ПРИТУЛИ З МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

3.1. Організаційно-економічна характеристика Фонду Сергія Притули

Благодійна організація «Фонд Сергія Притули» є невід'ємною складовою українського благодійного сектору, активною учасницею соціально-гуманітарної діяльності та підтримки обороноздатності країни. Ця організація заснована з метою надання підтримки Силам оборони України та громадянам, які постраждали внаслідок російсько-української війни.

Однією з головних цілей Фонду є забезпечення військових підрозділів та добровольчих батальйонів необхідними матеріальними та технічними ресурсами для виконання завдань на передовій. Фонд Сергія Притули активно займається соціально-гуманітарною допомогою постраждалим громадянам, які перебувають у зоні військового конфлікту або внаслідок його наслідків втратили майно, здоров'я чи рідних. Важливим напрямком роботи фонду є забезпечення медичної допомоги та необхідних медикаментів для поранених воїнів, а також реабілітація та соціальна підтримка ветеранів та інших постраждалих осіб.

Основною метою діяльності Фонду є здійснення благодійної діяльності. Цілями благодійної діяльності Фонду є надання допомоги для сприяння законним інтересам бенефіціарів (набувачів благодійної допомоги) у сферах благодійної діяльності, а також розвиток і підтримка цих сфер у суспільних інтересах. Фонд засновано в 2020 році зі штаб-квартирою в самому серці Києва. У ньому працює 100 робітників та 50 волонтерів. Засновником є громадський діяч, волонтер та телеведучий Сергій Притула, директором — Ганна Гвоздяр. Відомою благодійна організація стала після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року. Спершу фонд займався

допомогою захисникам Києва. Сергій Притула організував штаб в офісі, куди всі зацікавлені приносили допомогу. Там вона розподілялася залежно від потреб.

Фонд дотримується принципів, визначених законодавством про благодійні організації щодо конфлікту інтересів, що означає, що член органу управління Фонду не бере участі у прийнятті рішень стосовно:

- договорів або інших правочинів між Фондом та цим членом органу управління або пов'язаною з ним особою;
- суперечок між Фондом та цим членом органу управління або пов'язаною з ним особою;
- звільнення цього члена органу управління або пов'язаної з ним особи від майнової відповідальності перед Фондом.
- Фонд має право власності та інші речові права на кошти, цінні папери, земельні ділянки, інше нерухоме та рухоме майно, а також нематеріальні активи, якщо інше не встановлено законом або цим Статутом.

Використання активів (доходів) та правочини Фонду не повинні суперечити актам законодавства та цілям Фонду.

Доходи Фонду від здійснення господарської діяльності використовуються виключно для фінансування видатків на утримання Фонду, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених цим Статутом.

Розмір адміністративних витрат Фонду не може перевищувати 20 (двадцяти) відсотків доходу Фонду у поточному році. Отримані Фондом доходи або їх частини заборонено розподіляти серед засновників, учасників Фонду, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб.

Джерелами формування майна та коштів Фонду є:

- внески засновників та учасників;
- благодійні пожертви, цільова та нецільова благодійна допомога, благодійні гранти, благодійні сервітути, проценти та дивіденди від управління благодійними ендавментами;

– надходження від проведення благодійних акцій по збору благодійних безповоротних пожертвувань, благодійних масових заходів концертів, лекцій, виставок, спортивних та інших заходів, благодійних лотерей та благодійних аукціонів по реалізації майна та пожертвувань, що надійшли від благодійників;

– надходження від меценатської діяльності;

– дотації або субсидії з державного чи місцевих бюджетів, а також з державних цільових фондів;

– благодійна безповоротна допомога, гуманітарна і технічна допомога, які надходять відповідно до міжнародних договорів [34].

Результати дослідження діяльності «Фонду Сергія Притули» свідчать про високу ефективність та значимість його внеску у підтримку військових та постраждалих громадян. Однак, виклики, перед якими стоїть українське суспільство, залишаються значними, і потребують подальшої уваги та підтримки не лише з боку держави, але й з боку громадських та благодійних організацій (див. Рис. 3.1).

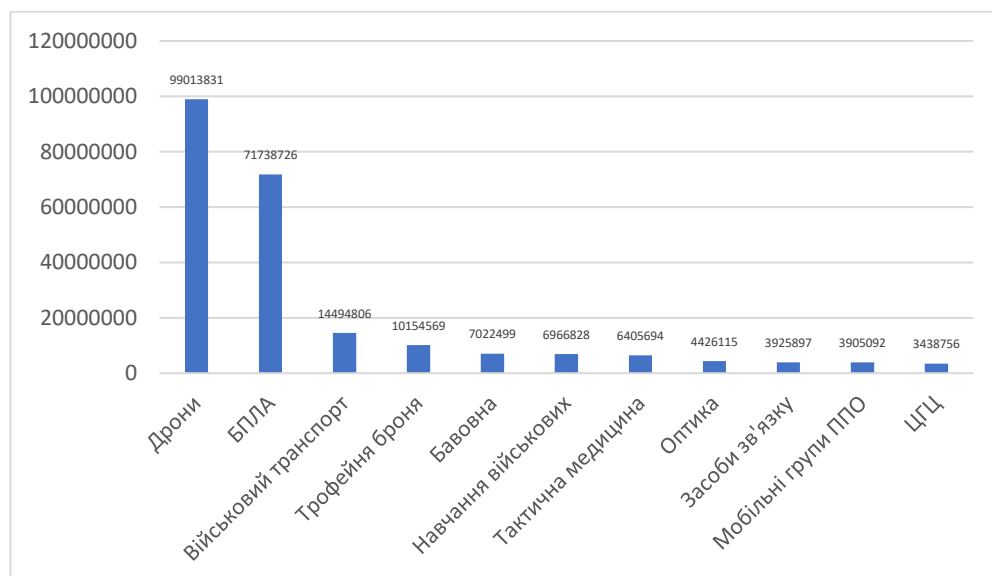

Рис. 3.1. Річний фінансовий звіт з допомоги армії Фонду Сергія Притули за 2023 рік [34]

2023 році фонд продовжив підставляти плече Силам Оборони опираючись на бюджет у 2 145 870 597 грн 51 коп. Забезпечували військово обладнанням за традиційними для фонду напрямками: дрони і БПЛА, оптика, зв'язок, тактична медицина і транспорт.

Донати, які було зроблено до Фонду використані ефективно, щоб максимізувати підтримку для армії та забезпечити безпеку країни, надати гуманітарну допомогу громадянам (див. Рис 3.2).

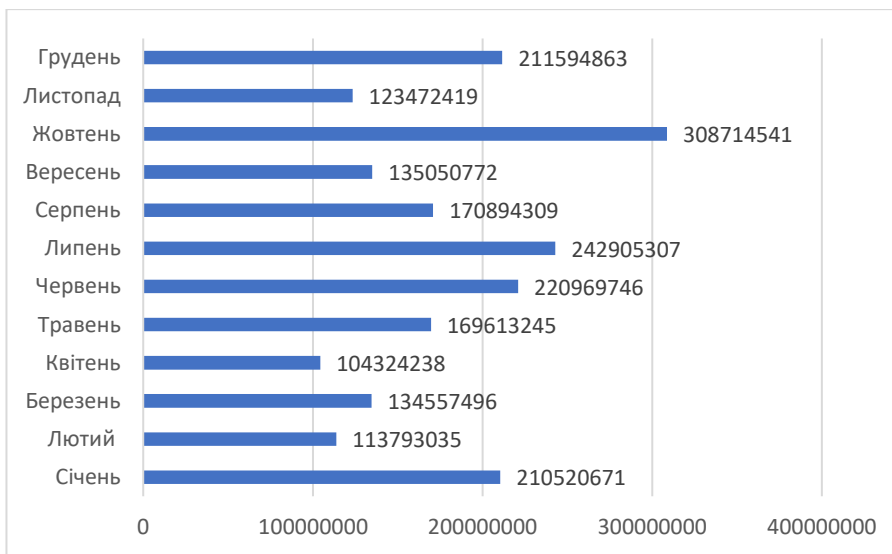

Рис. 3.2. Річний звіт донатів по місяцям за 2023 рік у Фонді Сергія Притули [34]

Гуманітарний фонд Сергія Притули став «плечем» для громад, надаючи підтримку та можливість отримання необхідної допомоги (див. Рис. 3.3).

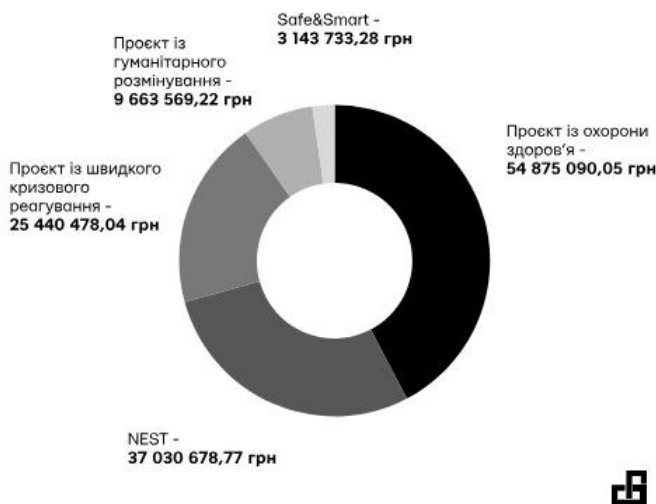

Рис. 3.3. Річний звіт гуманітарного напрямку в Фонді Сергія Притули [34]

Таким чином, «Фонд Сергія Притули» залишається важливим агентом соціальної діяльності в Україні, чия робота потребує подальшої підтримки та розвитку. Відповідно, подальші дослідження та аналіз його діяльності мають на меті сприяти зміцненню та оптимізації його роботи для досягнення більшої ефективності в підтримці військових та постраждалих громадян.

3.2. Система управління ризиками в Фонді Сергія Притули

Підприємництво має свою власну специфіку, розміри та складності в різних галузях, що потребує постійного вдосконалення теорії управління ризиками. Однак досі не існує уніфікованої методики. Науковці не узгоджені щодо визначення та функцій управління ризиками, а також його основних етапів.

За етимологією, слово «ризик» у різних мовах виникає з небезпеки чи невизначеності в різних сферах діяльності. Відповідні мовні форми та визначення цього терміну подібні між собою в різних європейських мовах: «...таких як англійська «risk», німецька та чеська «risiko», французька «risque», італійська «rischio», іспанська «riesgo», албанська «rrezik», болгарська «ризик», фінська «riski», румунська «risc», і так далі. Ця подібність вказує на спільне коріння походження цього терміну» [23].

Стратегія управління означає спосіб використання ресурсів для досягнення цілі, використовуючи певний набір правил та обмежень для прийняття рішень. Тактика управління - це конкретні методи і прийоми, які застосовуються для досягнення мети в певних умовах. Метою тактики управління є вибір оптимального рішення та найбільш прийнятних методів управління в конкретній ситуації [24].

Розробка стратегії управління ризиками є критично важливою для будь-якого підприємства. Це вимагає відповіді на такі запитання:

- які ризики впливають на діяльність підприємства;

– які інструменти можна використовувати для управління цими ризиками.

Однак лише формування стратегії не достатнє. Необхідна система управління ризиками, яка включає ефективне оцінювання і контроль, призначення відповідальності за управління ризиками та алокацію ресурсів для втілення стратегії. Хоча підходи до управління ризиками можуть бути різноманітними, базові принципи залишаються сталими [9].

В умовах нестабільності та невизначеності благодійні фонди стикаються з різноманітними ризиками, що можуть суттєво вплинути на їхню діяльність та досягнення мети. Однак ефективна система управління ризиками може стати надійним щитом, який допоможе зменшити негативний вплив ризиків та забезпечити стабільність та успішність благодійної діяльності. Ретельно розроблена та впроваджена система управління ризиками дозволяє фондам ідентифікувати, оцінювати, контролювати та зменшувати ризики, забезпечуючи тим самим ефективне використання ресурсів та підвищуючи рівень довіри з боку спонсорів, по жертводавців та загальної громадськості. У цьому контексті важливо розглянути основні аспекти системи управління ризиками у благодійному фонді, а також шляхи її вдосконалення для забезпечення сталого розвитку та досягнення благодійних цілей [11].

Започаткування ефективної системи управління ризиками в благодійному фонді відображає важливість стратегічного підходу до управління, де ризики розглядаються не лише як загроза, але й як можливість досягнення більшої ефективності та розвитку. Ця система включає в себе не лише процеси виявлення та аналізу потенційних ризиків, але і розробку стратегій їхнього управління та планування дій для мінімізації негативних наслідків. Ключовими складовими такої системи є чітке визначення ролей та відповідальності, постійне моніторингове та оновлення ризиків у відповідь на змінні умови, а також постійний діалог з усіма зацікавленими сторонами [29].

Тому, базуючись на рекомендаціях вирішила за доцільне запропонувати власну схему процесу управління ризиками в Фонді Сергія Притули.

У цьому контексті розробка та впровадження системи управління ризиками стає ключовим завданням для забезпечення надійності, ефективності та тривалості діяльності Фонду Сергія Притули. Цей документ пропонує стратегічний підхід до управління ризиками, який враховує специфіку діяльності фонду та особливості його середовища.

Шляхом аналізу та ідентифікації потенційних ризиків, оцінки їх впливу та розробки стратегій управління ними, ця система має за мету забезпечити Фонд Сергія Притули засобами для ефективного управління та мінімізації негативних наслідків ризиків на його місію та цілі.

Система управління ризиками для Фонду Сергія Притули:

1. Політичні ризики:

1.1. Ідентифікація ризику: аналіз політичної ситуації в Україні та в регіонах, де діє Фонд Сергія Притули. Спостереження за змінами урядової політики та їх можливим впливом на благодійну діяльність.

1.2. Оцінка ризику: визначення ступеня ймовірності змін в політичному курсі та їх впливу на фінансування та безпеку діяльності фонду. Аналіз можливих наслідків в разі зміни урядової політики або загострення геополітичної ситуації.

1.3. Стратегії управління ризиком: укладення довгострокових угод та партнерств з ключовими громадськими та державними установами для забезпечення стабільності фінансування. Розробка планів дій для виявлення та усунення можливих наслідків змін урядової політики або геополітичних конфліктів.

2. Фінансові ризики:

2.1. Ідентифікація ризику: аналіз валютних курсів та фінансових ринків.

2.2. Оцінка ризику: визначення впливу коливань валютних курсів на бюджет фонду та можливості фінансування програм. Аналіз ризику втрат або збитків у разі фінансових труднощів.

2.3. Стратегії управління ризиком: використання фінансових інструментів для захисту від ризиків валютних курсів, таких як форвардні угоди або опціони.

3. Операційні ризики:

3.1. Ідентифікація ризику: оцінка можливих затримок у поставках обладнання та медикаментів. Виявлення технічних проблем, які можуть виникнути з обладнанням чи програмним забезпеченням.

3.2. Оцінка ризику: визначення ймовірності та можливих наслідків затримок у поставках. Аналіз впливу технічних проблем на продуктивність та якість послуг фонду.

3.3. Стратегії управління ризиком: Розробка альтернативних маршрутів поставок та укладення договорів з надійними постачальниками. Проведення регулярного технічного обслуговування обладнання та впровадження процедур для реагування на можливі технічні проблеми.

4. Ризики безпеки:

4.1. Ідентифікація ризику: аналіз загроз безпеки для персоналу та волонтерів у зоні конфлікту. Виявлення можливих кіберзагроз та порушень конфіденційності даних.

4.2. Оцінка ризику: оцінка ступеня загрози для персоналу та даних фонду. Визначення можливих наслідків кібератак та інших безпекових порушень.

4.3. Стратегії управління ризиком: впровадження програм безпеки та навчання персоналу щодо процедур безпеки. Використання сучасних засобів кіберзахисту та регулярне оновлення програмного забезпечення для запобігання кібератак.

5. Репутаційні ризики:

5.1. Ідентифікація ризику: моніторинг публічної думки та реакції громадськості на діяльність фонду. Виявлення можливих джерел негативної публічності та ризиків для репутації.

5.2. Оцінка ризику: аналіз впливу негативної публічної думки на довіру до фонду та його здатність залучати пожертви та підтримку. Визначення можливих наслідків репутаційних скандалів або криз.

5.3. Стратегії управління ризиком: систематичне спілкування з громадськістю та стеження за фідбеком, що надходить від зацікавлених сторін.

Розробка планів кризового управління та комунікаційних стратегій для ефективного реагування на потенційні репутаційні кризи.

6. Моніторинг та оновлення стратегій:

6.1. Моніторинг: постійне відстеження ризиків та їхнього впливу на діяльність фонду. Аналіз ефективності застосованих стратегій управління ризиками.

6.2. Оновлення стратегій: періодичне оновлення стратегій управління ризиками на основі нових виявлених ризиків та змін у діловому середовищі. Впровадження корекцій та вдосконалень для підвищення ефективності системи управління ризиками.

Завдяки цілеспрямованій системі управління ризиками, Фонд Сергія Притули може забезпечити надійність, стійкість та тривалість своєї діяльності навіть у складних умовах геополітичної нестабільності та фінансових труднощів. Регулярне оновлення та перегляд стратегій управління ризиками дозволить фонду адаптуватися до змін у середовищі та ефективно реагувати на виникаючі виклики.

Розроблена система управління ризиками для Фонду Сергія Притули є важливим інструментом для забезпечення стабільності, надійності та ефективності його діяльності в умовах складної гуманітарної ситуації та геополітичної нестабільності. Ця система враховує широкий спектр потенційних ризиків, з якими може зіткнутися фонд, включаючи політичні, фінансові, операційні, безпекові та репутаційні аспекти.

Послідовне виявлення, оцінка та управління ризиками дозволить фонду мінімізувати негативний вплив потенційних загроз на його місію та цілі. Шляхом розробки конкретних стратегій управління ризиками, включаючи заходи з попередження, мінімізації та передачі ризиків, фонд буде готовий до викликів, з якими він може зіткнутися.

Особлива увага приділяється моніторингу та оновленню стратегій управління ризиками, що дозволяє фонду адаптуватися до змін у середовищі та вчасно реагувати на нові виклики. Постійне вдосконалення системи управління

ризиками є ключовим елементом для забезпечення довгострокової стійкості та успішності Фонду Сергія Притули в його місії надання допомоги Силам оборони України та постраждалим від конфлікту.

Завдяки цілеспрямованому управлінню ризиками, фонд може продовжувати свою важливу роботу та підтримувати тих, хто найбільше потребує допомоги, навіть у найскладніших обставинах.

Використання системи управління ризиками не лише допомагає Фонду Сергія Притули ефективно управляти потенційними загрозами, але й сприяє підвищенню рівня довіри спонсорів, партнерів та громадськості. Впровадження цієї системи свідчить про відповідальний підхід фонду до своєї місії та зобов'язань перед тими, кому він надає допомогу.

Крім того, система управління ризиками сприяє підвищенню внутрішньої ефективності організації, стимулює ретельне планування та підготовку до можливих негативних подій, що дозволяє фонду бути гнучким та готовим до швидкого реагування на будь-які зміни.

3.3. Рекомендації щодо вдосконалення системи управління ризиками соціально-орієнтованої волонтерської діяльності

Волонтерська діяльність є ключовим елементом соціального розвитку та підтримки громадського благополуччя в сучасному суспільстві. Волонтери відіграють невід'ємну роль у реалізації різноманітних проєктів, спрямованих на поліпшення якості життя різних верств населення, підтримку вразливих груп, екологічну безпеку, та забезпечення надання ефективної допомоги у випадках надзвичайних ситуацій.

Однак, разом із зростанням значення волонтерства, постає і важлива проблема – управління ризиками, пов'язаними з цією діяльністю. Волонтерські організації зіштовхуються з різноманітними викликами та небезпеками, які виникають як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Від недостатньої підготовки волонтерів до небезпечних ситуацій до можливості виникнення

конфліктів із зацікавленими сторонами, системи управління ризиками волонтерської діяльності мають бути ефективними та динамічними.

Мета цього дослідження полягає в тому, щоб запропонувати рекомендації щодо вдосконалення системи управління ризиками волонтерської діяльності, яка б дозволила максимально знизити ймовірність виникнення негативних наслідків та забезпечити безпеку та успішність волонтерських ініціатив. Для досягнення цієї мети, необхідно провести аналіз існуючих практик управління ризиками, визначити ключові виклики та можливості, а також розробити стратегії та інструменти для вдосконалення цього процесу.

У рамках цього дослідження ми розглянули широкий спектр аспектів управління ризиками, починаючи від ідентифікації потенційних загроз та небезпек, які можуть виникнути в ході волонтерської діяльності, і закінчуючи розробкою конкретних стратегій та заходів для їх запобігання та/або управління відповідно до їхнього рівня серйозності та впливу.

Ураховуючи різноманітність волонтерських ініціатив та особливості контексту, у якому вони функціонують, важливо враховувати також індивідуальні потреби та можливості кожної організації. Підходи до управління ризиками можуть бути різноманітними в залежності від розміру організації, складності проектів, рівня волонтерського досвіду та доступних ресурсів.

Запропоновані рекомендації та стратегії повинні базуватися на високій експертності та враховувати найновіші тенденції в галузі управління ризиками, а також враховувати особливості соціокультурного та політичного контексту. Відповідне використання інноваційних технологій та аналітичних інструментів також може значно підвищити ефективність системи управління ризиками.

Рекомендації щодо вдосконалення системи управління ризиками соціально орієнтованої волонтерської діяльності:

– Аналіз потенційних ризиків: проведення систематичного аналізу потенційних ризиків волонтерської діяльності є критичним етапом у забезпеченні успішного та безпечного виконання проєкту чи програми. Цей аналіз включає в себе ідентифікацію та оцінку загроз, які можуть виникнути під

час волонтерської діяльності, а також розробку стратегій управління цими ризиками.

Однією з основних категорій ризиків є загрози для безпеки волонтерів. Це може включати фізичні та психологічні небезпеки, такі як травми, хвороби, насильство чи стресові ситуації. Важливо провести оцінку потенційних небезпек та вжити заходів для їх запобігання та захисту волонтерів.

Іншою важливою категорією ризиків є недостатня підготовка волонтерів до конкретних завдань. Це може призвести до неефективності волонтерської діяльності, а також збільшити ризик виникнення непередбачених проблем. Перед початком діяльності необхідно забезпечити волонтерів необхідними знаннями, навичками та ресурсами для успішного виконання їх завдань.

Також потрібно враховувати можливі конфлікти із зацікавленими сторонами. Волонтерські проекти можуть стикатися з опозицією чи неприйняттям з боку різних груп чи організацій. Важливо аналізувати потенційні конфлікти та розробляти стратегії їх управління для забезпечення мирного та продуктивного виконання завдань.

Отже, систематичний аналіз потенційних ризиків у волонтерській діяльності відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки, ефективності та стійкості проектів. Він створює можливість вчасно реагувати на потенційні загрози та підвищує рівень професіоналізму та відповідальності волонтерів та організаторів.

– Розробка стратегій управління ризиками: розробка стратегій управління ризиками є ключовим етапом у забезпеченні успішного та стійкого виконання волонтерських проектів. Ці стратегії мають бути спрямовані як на запобігання потенційним ризикам, так і на ефективне управління ними у випадку їх виникнення. Гнучкість та адаптабельність цих стратегій є ключовими аспектами, оскільки умови та ситуації волонтерських проектів можуть змінюватися швидко та неочікувано.

Першим кроком у розробці стратегій управління ризиками є ідентифікація конкретних потенційних загроз та ризиків. Це може включати в себе аналіз

минулих досвідів, оцінку поточних умов та врахування можливих змін у спільноті чи довкіллі. Після цього необхідно розробити конкретні плани дій для запобігання цим ризикам, включаючи в себе прийняття запобіжних заходів, тренування персоналу та забезпечення необхідних ресурсів.

Важливим аспектом управління ризиками є постійний моніторинг та оновлення стратегій відповідно до змін у зовнішніх умовах та внутрішніх факторах. Розробка гнучких та адаптованих стратегій управління ризиками є необхідною складовою для успішного виконання волонтерських проєктів. Ці стратегії мають бути спрямовані як на запобігання можливим загрозам, так і на ефективне управління ними у випадку їх виникнення. Гнучкість та адаптивність цих стратегій дозволяють ефективно реагувати на зміни у ситуації та забезпечують стабільність та успішність волонтерських ініціатив.

– Підвищення кваліфікації волонтерів: підвищення кваліфікації волонтерів є важливою складовою успішної та ефективної волонтерської діяльності. Забезпечення належної підготовки та навчання волонтерів з різних аспектів, таких як безпека, етика, комунікація та управління конфліктами, має вирішальне значення для зниження ризику негативних наслідків та забезпечення високого рівня професіоналізму волонтерської діяльності.

Загалом, підвищення кваліфікації волонтерів через навчання та підготовку у різних аспектах є важливим кроком у забезпеченні успішної та стійкої волонтерської діяльності. Це дозволяє волонтерам бути більш підготовленими та професійними у виконанні своїх обов'язків, забезпечуючи позитивний вплив на спільноту та досягнення цілей волонтерських програм.

Навички та знання, отримані в результаті підвищення кваліфікації, допомагають волонтерам діяти впевнено та ефективно в будь-яких ситуаціях, сприяючи успішному виконанню завдань та досягненню цілей проєктів. Крім того, вони сприяють формуванню високих стандартів моралі, етики та професіоналізму в роботі волонтерів, що сприяє позитивному впливу на спільноту та зміцненню їхнього довіри до волонтерської діяльності.

Отже, інвестування в підвищення кваліфікації волонтерів є важливою складовою стратегії волонтерських організацій та програм. Це дозволяє забезпечити якісну та ефективну діяльність, підвищує довіру громади та має позитивний вплив на досягнення мети та місії волонтерських ініціатив.

– Створення механізмів звітності та контролю: створення механізмів звітності та контролю є необхідним елементом успішного управління волонтерськими проектами. Встановлення системи звітності та контролю над ризиками на різних етапах проектів допомагає забезпечити ефективне управління та оперативну реакцію на можливі проблеми.

Першим кроком у створенні механізмів звітності є визначення ключових метрик та показників успішності проекту. Це може включати в себе кількість залучених волонтерів, обсяг виконаної роботи, витрати та інші фактори, які визначають успіх проекту. Збір та аналіз цих даних дозволяє зробити об'єктивні висновки про стан проекту та вчасно виявити можливі проблеми.

Створення механізмів звітності та контролю сприяє підвищенню відкритості та прозорості волонтерських проектів. Це стимулює довіру учасників та стейкхолдерів та сприяє покращенню комунікації в команді проекту.

Отже, створення механізмів звітності та контролю є важливим кроком у забезпеченні успішності та стійкості волонтерських проектів. Це дозволяє ефективно управляти ризиками та забезпечити плавний та успішний хід виконання завдань, сприяючи досягненню мети та місії проекту.

– Залучення стейкхолдерів до процесу управління ризиками є важливою складовою успішного волонтерського проекту чи програми. Активна участь всіх зацікавлених сторін у виявленні, оцінці та управлінні ризиками сприяє більш ефективному управлінню та забезпечує вдале вирішення можливих проблем.

Партнерство з волонтерами, керівництвом організацій, місцевими громадами та іншими партнерами дозволяє враховувати різноманітні перспективи та досвід у процесі управління ризиками.

Активна участь стейкхолдерів сприяє підвищенню рівня довіри та співпраці. Залучення всіх зацікавлених сторін до процесу управління ризиками створює відчуття власної відповідальності та залученості, що сприяє підтримці проєкту та досягненню його цілей.

Залучення стейкхолдерів до процесу управління ризиками волонтерських проєктів є вирішальним фактором для забезпечення їх успішності та стійкості. Цей підхід не лише сприяє виявленню та аналізу потенційних загроз, але і сприяє розробці ефективних стратегій їх управління. Залучення різних зацікавлених сторін розширює кругозір та допомагає розглядати ризики з різних поглядів, що збагачує процес управління ризиками.

Крім того, активна участь стейкхолдерів забезпечує більшу відповідальність кожного учасника за управління ризиками. Це спонукає до більш активної участі та співпраці в реалізації стратегій мінімізації ризиків. Залучення стейкхолдерів також створює платформу для відкритої комунікації та обміну інформацією, що є важливим для ефективного управління ризиками та прийняття обґрунтованих рішень.

Отже, залучення стейкхолдерів до управління ризиками волонтерських проєктів є ключовим елементом їх успішності. Цей підхід сприяє більш об'єктивному виявленню та аналізу ризиків, розробці ефективних стратегій управління ними та підвищує рівень довіри, відповідальності та співпраці серед усіх учасників проєкту.

Управління ризиками волонтерської діяльності є критично важливою складовою для забезпечення успішності та безпеки волонтерських проєктів. У цьому дослідженні було проаналізовано ключові аспекти управління ризиками та запропоновано рекомендації щодо їх вдосконалення.

Перш за все, ідентифікація та аналіз потенційних ризиків є важливим етапом у забезпеченні ефективного управління ризиками. Розуміння загроз для безпеки волонтерів, можливих конфліктів та небезпечних ситуацій дозволяє розробити ефективні стратегії запобігання та управління ризиками.

Далі, підвищення кваліфікації волонтерів та забезпечення їх належною підготовкою важливо для зниження ризиків та забезпечення безпеки під час виконання завдань. Також важливо залучати стейкхолдерів до управління ризиками, щоб забезпечити широку підтримку та співпрацю всіх зацікавлених сторін.

Управління ризиками повинно бути постійним процесом, який включає в себе постійне вдосконалення та адаптацію до змін у соціальному, економічному та політичному середовищі. Лише шляхом систематичного аналізу, планування та вдосконалення можна забезпечити високий рівень безпеки та успішності волонтерських ініціатив.

Ефективне управління ризиками у волонтерській діяльності не тільки забезпечує безпеку та успішність проектів, але й позитивно впливає на імідж волонтерських організацій та їхню спроможність залучати нових волонтерів, пожертводавців та партнерів. Захищена та добре керована діяльність привертає більше уваги та довіри до волонтерського руху як цілісної сили для соціального та громадського розвитку.

Крім того, вдосконалення системи управління ризиками може сприяти інноваціям та розвитку нових підходів у волонтерській сфері. Шляхом постійного аналізу та вдосконалення можна виявляти нові можливості та ефективні інструменти для реалізації волонтерських ініціатив, що в свою чергу сприяє зростанню впливу та результативності діяльності.

Загалом, управління ризиками у волонтерській діяльності є невід'ємною частиною успішного волонтерства. Шляхом систематичного аналізу, планування та вдосконалення можна забезпечити безпеку та ефективність проектів, залучити більше зацікавлених сторін та сприяти розвитку суспільства. Тому важливо продовжувати зосереджувати увагу на розвитку цього аспекту волонтерської діяльності та активно впроваджувати запропоновані рекомендації для забезпечення її сталого й успішного розвитку.

ВИСНОВКИ

Дослідивши ризики соціально орієнтованої волонтерської діяльності під час військових дій в Україні, можна зробити такі висновки. В основі роботи лежить комплексний аналіз історії розвитку волонтерства в Україні, уточнення ключових понять і методології дослідження ризиків, а також теоретичний аналіз сутності і класифікації ризиків, що виникають у волонтерській діяльності в умовах воєнних конфліктів. У дослідженні ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності під час військових дій в Україні було проведено комплексний аналіз та оцінка сучасного стану цієї проблеми. Дослідження ризиків волонтерства є важливим напрямком у розумінні та управлінні цією сферою діяльності. Розкриваючи історію розвитку соціально орієнтованої волонтерської діяльності в Україні, ми розуміємо, що це поняття має глибокі коріння та постійно еволюціонує у відповідь на потреби суспільства.

Уточнення понять є ключовим етапом у будь-якому дослідженні, воно допомагає чітко визначити об'єкт та предмет дослідження. Розглядаючи такі поняття, як «ризики», «соціально-орієнтована діяльність», «волонтерство» та «військові дії», зрозуміло їх взаємозв'язок та важливість для подальшого аналізу.

Принципи та методи дослідження ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності відображають підходи, що використовуються для виявлення, аналізу та управління ризиками у цій сфері.

Методологічний аспект дослідження ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності відіграє ключову роль у забезпеченні якості та безпеки цієї сфери діяльності. Враховуючи історичний контекст, визначення понять та застосування принципів та методів дослідження, можна розробляти ефективні стратегії управління ризиками, сприяючи подальшому розвитку соціально орієнтованого волонтерства в Україні та в усьому світі.

Розглядаючи сутність та особливості соціально-орієнтованої волонтерської діяльності, було визначено її значення для суспільства, а також роль у вирішенні соціальних проблем під час воєнних конфліктів. Сутність

соціально орієнтованої волонтерської діяльності полягає в безкорисливому допоміжному зусиллі для покращення гуманітарної ситуації в умовах військових дій. Ця діяльність має свої особливості, серед яких – незвичайна небезпека, висока емоційна напруженість та потенційні правові ризики.

Класифікація ризиків волонтерської діяльності в умовах воєнних дій дозволяє систематизувати та ідентифікувати потенційні загрози та небезпеки, з якими можуть зіткнутися волонтери під час своєї діяльності. Це важлива передумова для розробки ефективних стратегій управління ризиками та забезпечення безпеки волонтерів.

Аналіз ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності в умовах воєнних дій підкреслює необхідність розроблення та впровадження ефективних стратегій мінімізації цих ризиків. Було проведено дослідження досвіду Фонду Сергія Притули з ризиків соціально орієнтованої волонтерської діяльності під час воєнного конфлікту. Результати дослідження виявили важливі аспекти організаційно-економічної характеристики Фонду, було запропоновано систему управління ризиками та рекомендації щодо подальшого вдосконалення цієї системи. Варто відзначити, що Фонд Сергія Притули є важливим гравцем у сфері гуманітарної та військової допомоги під час воєнних конфліктів.

Система управління ризиками для Фонду є необхідною складовою для забезпечення безпеки та стабільності його діяльності в умовах війни. Застосування різноманітних стратегій та інструментів дозволяє вчасно виявляти, аналізувати та контролювати ризики, що виникають на шляху досягнення місії Фонду. Успішне функціонування системи управління ризиками у волонтерській діяльності під час воєнного конфлікту має значення не лише для безпеки самої організації, але й для безпеки та добробуту тих, кому вона надає допомогу.

Ефективна система управління ризиками є складовою будь-якої діяльності, особливо коли йдеться про волонтерську працю, де людське здоров'я та безпека є важливими аспектами. Підтверджуючи гіпотезу про те, що ефективна система управління ризиками може значно знизити рівень небезпеки

для волонтерів та зробити їхню діяльність більш безпечною та результативною. Визначення можливих ризиків і їх аналіз дозволяє заздалегідь уникнути різних небезпечних ситуацій. Наприклад, визначення конкретних зон чи ситуацій, де можуть виникнути небезпеки для волонтерів, дозволить уникнути їх або вжити відповідних заходів безпеки. Ефективна система управління ризиками передбачає розроблення планів дій у разі небезпеки. Це означає, що волонтери мають чітко розроблений алгоритм дій під час кризових ситуацій, що дозволяє їм швидко та ефективно реагувати на загрози та мінімізувати їх вплив. Система управління ризиками передбачає навчання та підготовку волонтерів до роботи в умовах небезпеки. Грамотно підготований волонтер – це людина, яка може більш ефективно діяти в умовах небезпеки та стресу. Система забезпечує постійний моніторинг та оновлення стратегій безпеки на основі досвіду та інформації. Це дозволяє адаптуватися до змінюючихся умов та забезпечує постійний розвиток знань і навичок волонтерів.

Проведене дослідження підкреслює значущість постійного моніторингу та аналізу ризиків у сфері волонтерської діяльності, а саме в умовах конфліктів та воєнних дій. Забезпечення безпеки та захисту прав та інтересів волонтерів, які працюють у складних умовах, є першим завданням для держави та організацій, що координують волонтерську діяльність.

У майбутньому, подальше дослідження в цій області може включати розширення аналізу ризиків, вивчення впливу різних факторів на волонтерську діяльність та розробку більш деталізованих стратегій управління ризиками.

Загалом, ефективна система управління ризиками є ключовим елементом успішної волонтерської діяльності, яка гарантує безпеку, результативність та довіру всіх зацікавлених сторін. Її наявність дозволяє волонтерам відчувати себе захищеними та підтриманими у своїй роботі, що, у свою чергу, стимулює їх досягати поставлених цілей та робити позитивний внесок у суспільство.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрушків Б. Волонтерство, як прояв доброї волі, можливе у всіх сферах суспільного життя, у тому числі і в економічній науці. *Вісник економічної науки України*. 2015. № 2. С. 175–179.
2. Аніщенко А. П. Волонтерство у паліативній допомозі як засіб соціалізації молоді. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2012. № 22, ч. 6. С. 211–216.
3. Бабіч І. Принцип добросовісності як прояв цивільно-правового методу. *Проблеми цивілістики в умовах пандемії та IT* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції, (м. Одеса, 10 груд. 2021 р.). Одеса, 2021. С.9-13.
4. Беспалова К. О. Мотиваційні аспекти волонтерства : досвід західних країн. *Вісник Національного технічного університету України «КПІ»*. 2012. № 3. С. 67–71.
5. Бондаренко З., Журавель Т., Лях Т. Менеджмент волонтерських груп від А до Я / ред. Т. Лях. Київ : Версо-04, 2012. 286 с.
6. Буздуган Я. Еволюція світового волонтерського руху. *Віче*. 2013. № 12. С. 7–10.
7. Брик Я. А., Говорун Н. В., Дементьев В. В., Лащук О. М., Мельник О. В., Потій О. В., Скитьова Г. С., Тищенко М. П. Школа волонтерів. Київ, 2016. 166 с.
8. Бриндіков Ю. Л. Волонтерство як елемент соціальної роботи. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. 2016. №. 27. С. 23–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_sp_2016_27_5 (дата звернення: 01.05.2024).
9. Ващенко І. В. Волонтерство як соціально-психологічна умова реалізації проектів розвитку локальної спільноти. *Вісник Національного університету оборони України*. 2011. № 5. С. 99–105.
10. Вербіцька І. Ризик-менеджмент як сучасна система управління ризиками підприємницьких структур. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 5. С. 282–291.

11. Волковницька Т. М. Волонтерська діяльність як метод підготовки фахівців соціальної сфери. *Проблеми соціальної роботи : філософія, психологія, соціологія*. 2012. № 1. С. 144–149.
12. Волонтерський рух в Україні : соціологічне дослідження GfK Ukraine на замовлення ООН в Україні. URL: <https://www.gfk.com> (дата звернення: 25.04.2024).
13. Горєлов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух : світовий досвід та українські громадянські практики. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2015. 36 с.
14. Дуднева Ю. Е. Сутність та класифікація кадрових ризиків організацій. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 245–249.
15. Закалик Г., Терлецька Ю., Шувар Н. Психологія розвитку та успіху особистості. Львів : Львівська політехніка, 2019. 488 с.
16. Зима О. Г. Особливості волонтерства та його розвиток в Україні. *Вісник ХНЕУ*. 2011. № 8. С. 48–54.
17. Крапівіна Г. О. Волонтерство : інноваційна форма соціально-трудових відносин та нестандартна форма зайнятості. *Вісник Донецького університету економіки та права*. 2013. № 1. С. 70–78.
18. Крапівіна Г. Світовий волонтерський рух : стан і статус. *Вісник економічної науки України*. 2012. № 1. С. 73–76.
19. Кривенко Ю. В. Волонтерська діяльність : поняття та ознаки. *Часопис цивілістики*. 2015. № 18. С. 41–44.
20. Кришневська С. Волонтерство як добра воля нації. *Голос України*. 2013. С. 8–9.
21. Кудря М. В. Теоретико-методологічні засади дослідження волонтерства як інституту громадянського суспільства. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2016. № 2. С. 38–42.
22. Кустріч К. Г., Лойшин А. А. Щодо питання формування бюджетів на управління ризиками. *Social development & security*. 2018. № 7 (5). С. 567-571.

23. Лойшин А. А., Кустрич К. Г. Аналіз факторів зовнішнього та внутрішнього впливу на ефективність функціонування системи внутрішнього контролю. *Social development & security*. 2019. № 9 (2). С. 37–57.

24. Міненко Г. М. Волонтерський рух : становлення та розвиток. *Освіта України в умовах військового конфлікту на Донбасі* : матеріали Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Лисичанськ, 27 лют. 2017 р. Лисичанськ, 2017. С. 133–137.

25. Огієнко І. Українська церква. Нариси з історії Української Православної Церкви. URL: <http://litopys.org.ua/ohienko/oh09.htm> (дата звернення: 25.04.2024).

26. Офіційний сайт благодійного фонду Сергія Притули. URL: <https://prytulafoundation.org/> (дата звернення: 01.05.2024).

27. Павлюк К. С. Волонтерський рух : зарубіжний досвід та вітчизняні практики. *Інвестиції : практика та досвід*. 2015. № 1. С. 87–93.

28. Паславська О. Становлення та розвиток волонтерства в Україні (історико-правове дослідження). *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Вип. 4 (8). С. 22–28.

29. Перетятко В. А. Волонтерство та формування духовних цінностей і ціннісних орієнтацій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки*. 2014. № 43. С. 386–393.

30. Погрібна В. Л. Волонтерство як соціокультурний феномен : епістемологічні та аксіологічні аспекти аналізу. *Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»*. 2015. № 4. С. 185–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2015_4_19 (дата звернення: 01.05.2024).

31. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 26.04.2024).

32. Пьонтковська К. Волонтерство як багатоаспектне суспільне явище в гуманістичній суспільній демократії. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. 2014. № 17. С. 105–109.
33. Семенова К. Д. Виявлення та оцінка ризиків як елемент забезпечення конкурентоспроможності підприємства : монографія. Одеса : Атлант, 2013. 367 с.
34. Ткачук Т. С. Ціннісно-гуманістичний потенціал волонтерства. *Наука і освіта*. 2011. № 2. С. 52–55.
35. Фатафутдінова І., Карп'юк М. Пам'ятка користувачу «Волонтерський рух в Україні та Європі» : аналіт. доп. Івано-Франківськ : бібліотека ЦЕЗІ ОУНБ ім. І. Франка. 2012. 36 с.
36. Чеботарьов С. С. Гуманізм як принцип права України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. № 65. С. 205–210.
37. Черниш Н. Вплив довіри та довірчих відносин на становлення новітнього соціального інституту волонтерства у сучасній Україні. *Соціологія : теорія, методи, маркетинг*. 2016. № 2. С. 26–38.
38. Чупрій В. Роль спонсорства і меценатства у відродженні історико-культурної спадщини в контексті реалізації гуманітарної політики держави. *Журнал НАУ*. 2011. URL: <http://cial-science.com.ua/article/647> (дата звернення: 25.04.2024).
39. Щорс В. В. Волонтерська діяльність – провідна форма гуманістичного виховання старшокласників. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. № 9. С. 34–47.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Дьяченко Олександра Андріївна, студентка 5 курсу, форма навчання заочна, факультет соціології та управління, спеціальність «соціальна робота», освітньо-професійна програма «соціальна робота», адреса електронної пошти: dyachenko-aleksandra@ukr.net,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Ризики соціально-орієнтованої волонтерської діяльності під час військових дій в Україні» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайоmlена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Дьяченко О.А.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) Масюк О.П.